

DOI: 10.22559/folklor.967

Folklor/edebiyat, cilt:25, sayı: 97-1, 2019/1

60-72 Aylık Çocukların Bilişsel, Sosyal- Duygusal ve Özbakım Yeterliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Kuzey Kıbrıs Örneği

An Investigation of 60 – 72 Months-Old Preschool Children’s Qualification on Cognitive, Socio-Emotional and Self-Care Skills in Terms of Specific Variables: North Cyprus Sample

Sarem Özdemir*

Öz

Okul öncesi dönem, çocuğun birçok becerisinin (öz bakım, sosyal- duygusal, bilişsel vs.) gelişmesi için kritik bir dönemi oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı; çalışan ve ev hanımı annelerin çocuklarında bilişsel, sosyal- duygusal ve öz bakım gelişim özellikleri arasında bir farklılaşma olup olmadığını incelemektir. Araştırma tarama modeli ile gerçekleştirilmiş ve betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın evreni Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Lefkoşa’da yaşayan 60-72 aylık yaş grubu çocukları olan çalışan ve ev hanımı olan anneler oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak okul öncesi öğretim programında 60-72 aylık yaş grubunun sahip olması gereken bilişsel, sosyal-duygusal ve öz bakım becerileri gelişim özelliklerinden oluşan bir dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verileri 2016 Şubat ve Mart aylarında toplanmış ve analiz edilmiştir. Bu dereceleme ölçeğinin kişisel bilgiler formunda annenin eğitim durumu, annenin yaşı, çocuk sayısı, annenin çalışıp çalışmama durumu ve mesleği hakkında sorular yer almıştır. Sonuçlara bakıldığı zaman çalışan annelerin çocuklarının öz bakım becerileri ve sosyal-duygusal gelişim özellikleri açısından çalışmayan annelerin çocuklarına nispeten daha yüksek puanlar almışlardır. Ayrıca annenin eğitim düzeyi daha yüksek olan çocukların sosyal duygusal gelişim puanları ve özbakım becerilerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte yaşı daha büyük olan annelerin çocuklarının özbakım becerilerinin daha iyi bir düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar sözcükler: okul öncesi, bilişsel, sosyal-duygusal, çalışan anne,

---

* Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, sozdemir@ciu.edu.tr

Abstract: Preschool education is a critical period in terms of improving cognitive, social-emotional, language and self-care skills of a human's life. The main purpose in this study is to investigate differences of competencies of children's cognitive, social-emotional and self-care skills in terms of mothers' employment status. Cross sectional survey method and descriptive analysis were used in this study. Target population was all mothers who have a child at age 6 and accessible population was mothers who live in Nicosia. Random sampling was used to assign the questionnaire. The items in the rubric were formed with related to the objectives mentioned in the preschool education curriculum. Participant mothers were asked to specify the degree of competency on cognitive, social-emotional and self-care learning skills. Data obtained in this study were collected in the February and March 2016. Questionnaire also included personal information about participants that are; employment situation, age, number of children, level of education and job of the mother. According to the results, children of mothers at home had higher scores on social-emotional and self-care skills. In addition, it was found that children with higher education level had higher social emotional development scores and self-care skills. It was also concluded that the older mothers' children had a better level of self-care skills.

Keywords: *Mothers at home, working mothers, cognitive development, social-emotional development, self-care development.*

Giriş

Okulöncesi eğitim, çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar süren 0-6 yaş arasındaki dönemi kapsayan; fiziksel, zihinsel, sosyal-duygusal ve dil gelişimlerinin büyük oranda tamamlandığı gelişim ve eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Aslanargun ve Tapan, 2012). Yaşamın ilk yılları çocuğun gelişimi ve eğitimi açısından büyük önem taşımaktadır. Temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanıldığı bu kritik yıllarda, eğitim asla tesadüflere bırakılmamalıdır. Bu nedenle okul öncesi dönemdeki eğitim; bilimsel ve sistematik bir şekilde sürdürülmelidir. Bu dönemdeki eğitim, çocuğun duygusal gelişimini, becerilerini geliştirmekte ve toplum içerisinde sosyal uyumuna yardımcı olmaktadır (Kandır ve Alpan, 2008). Çocuğun ilk sosyalleşmeye başladığı ve eğitildiği kurum ailedir.

Çocuk için en sağlıklı ortam anne ve babasının bir arada bulunduğu aile ortamıdır. Anne-baba-çocuk ilişkisi, temelde anne ve babanın gösterdiği tutumlara bağlıdır. Anne ve babaların çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlar; çocuğun özellikleri ile kendi kişilik ve demografik özelliklerinden etkilenebilmektedir. Yapılan araştırmalara göre birçok toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili kültürel ve geleneksel görüşlere göre çoğunlukla çocuk bakımı annenin görevi, evin ekonomik gereksinimlerini karşılayan, çalışmakla yükümlü olan kişi sorumluluğu ise babanın görevi olarak görülmektedir. Günümüzde değişen hayat şartlarıyla birlikte, aile yapısı ve çalışma koşulları da değişim

göstermiş ve çocuk bakım ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Artık küçük çocukların bakımını üstlenen, tek başına bakan kişinin anne olmadığı, birçok annenin evin dışında çalışma zorunluluğunun bulunması çocuk bakım sorumluluğunun paylaşılması gerçeğini ortaya çıkarmış ve annelerde çalışma hayatına atılmıştır (Şahin ve Özyürek, 2008).

Kadının çalışmasıyla birlikte bazı sıkıntılar doğmuştur. Özellikle evli ve çocuk sahibi olan kadınlar için bu zorlukların başında; annenin olmadığı saatlerde çocuğun bakımı, işinden yorgun ve gergin gelen annenin çocuğuna yeterince zaman ayıramaması ve onunla sağlıklı bir iletişim kuramaması gelmektedir. Anneler çocuklarını evde bırakmak konusunda suçluluk duygusuna kapılmakta, bunun kısa ve uzun vadeli etkileri konusunda endişe duymaktadırlar. Zira, bu durumun gelecekte çocuklarının gelişimini etkileyebileceği kaygısına kapılmaktadırlar (Aktaş, 1994).

Çalışan anneler ve çocukları üzerinde yapılan araştırmalar arasında bulgular genellikle beklenilenin tersine, annenin çalışmasının çocuğu olumsuz şekilde etkilemediği yönündedir (Cummins, 2015) Her gün işe giden annelerin çocuklarının gelişiminin yavaş olmadığını ve zarar görmediklerini gösterir. Çalışan annelerin çocuklarında herhangi bir gelişimsel sorun bulunmamıştır. Annenin çocuğun bakımı için önemli bir kaynak olduğu ancak annenin çocuğu ile güçlü bir ilişki oluşturmasında önemli olan etkenin annenin çocuğu ile geçirdiği sürenin uzun veya kısa oluşu değil, çocuğu ile geçirdiği sürenin niteliğidir. Ancak çalışan annelerin çocuğu ile geçirdiği sürenin sınırlı olması ve eve döndüğünde evle ilgili faaliyetlerle de ilgilenmek zorunda kalması nedeni ile çalışmayan annelere göre zamanlarını ve enerjilerini daha iyi organize etmeleri gerekmektedir (Demiriz ve Dinçel, 2000).

Hoffman (1998) çalışan ve ev hanımı olan annelerle yaptığı çalışmada, annesi çalışan kız çocuklarının diğer çocuklara oranla daha yüksek akademik başarıları olduğunu ve ileriki kariyer seçimlerini daha özgür yaptıklarını bulmuştur. Aynı şekilde, çalışan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal değerlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çocukta sosyal ilişkilerin gelişmesinde anne çocuk diyalogunun önemli etkisi vardır. Anne ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlar. Başkaları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur (Alpan ve Kandır, 2008). Pelcovitz (2013) ise çocuğun yaşamının ilk yılında çalışan annelerin çocuklarının annesi çalışmayan çocuklarınkine oranla ölçülen 8 bilişsel gelişim göstergesinden istatistiksel olarak daha düşük puanlar aldığını bulmuştur. Pelcovitz aynı zamanda çalışan annelerin depresyon belirtilerine sahip olduğunu kaydetmiştir. Demiriz ve Dinçel (2000) çalışan annelerin çocuklarının öz bakım becerilerinde daha başarılı olduklarını hatta çalışmayan annelerin çocuklarının öz bakımıyla ilgili ihtiyaçlarını erken yaşlarda annelerin karşılaması nedeniyle, bu durumun ileriye yönelik birçok

sorunu ortaya çıkarabileceğini, çocuğun öz güvenden yoksun, bağımlı bir birey olmasına yol açabileceği sonucuna varmıştır.

Araştırmanın önemi

UNICEF (2011) 8 yaşına kadar çocukların ne kadar kaliteli bir çevrede olursa o kadar iyi zihinsel, fiziksel, sosyal ve duygusal anlamda gelişebileceğine ilişkin kanıtların gittikçe arttığını belirtmiştir. Bu durumda çocuğun ilk 8 yıl boyunca çevresinde kimlerin olduğu oldukça büyük bir önem taşımaktadır.

Gardner, Ward, Burton ve Wilson (2003) annenin çocuk hayatında birincil ve en önemli role sahip olduğunu işaret etmiştir. Jacobvitz ve Sroufe (1987) yaptıkları çalışmada özellikle risk faktörü altında olan annelerin çocuklarının ileride bazı problemlere maruz olabileceğini bulmuştur. Bu da özellikle annelerin içinde bulunduğu sosyal parametrelerin incelenmesi gerekli kılmaktadır. Farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda özellikle annenin çocuğun eğitimine katkı koyabilecek parametreleri incelendiğinde bunun sonucunun olumlu olduğu tespit edilmiştir (Baker, Cameron, Rimm-Kaufman, & Grissmer, 2012; Brooks-Gunn & Markham, 2005; Gershoff, Raver, Aber ve Lennon, 2007; Baker, 2013). Okul öncesi eğitimin önemi kültürümüzde 20. Yüzyılın başlarından beridir bilinmesine rağmen son 20 yıldır özellikle üstüne düşülen ve hala içerik kalitesi açısından sıkıntılar yaşanan bir durumdur (Oktay, 1990). Böyle bir durumda ebeveynleri, özellikle de anneleri içeren bir araştırma yapmak önem kazanmıştır. Bu çalışma son 20 yıl içinde büyüyen bir hızla artan nüfusa yönelik açılan okul öncesi kurumlardaki anneler ile görüşülmesi ve çocukların gelişim özelliklerinin hangi düzeyde olduğunun belirlenmesi açısından önemlidir. Okul öncesi kurumlara giden çocukların bilişsel gelişim, sosyal-duygusal gelişim ve özbakım beceri düzeylerinin saptanmasının kurumların kalitesine ilişkin ipuçları vereceği de düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı ve problemleri

Bu araştırmada çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal ve özbakım becerilerinin gelişmesi konusunda hayatında en önemli birey olan annenin mesleği, eğitim düzeyi, yaşı ve aylık gelirine göre farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Buna göre aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

1. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların bilişsel gelişim özellikleri annenin çalışma ya da çalışmama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların sosyal-duygusal özellikleri annenin çalışma ya da çalışmama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların özbakım becerileri annenin çalışma ya da çalışmama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların bilişsel gelişim özellikleri annenin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların sosyal-duygusal gelişim özellikleri annenin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların özbakım becerileri annenin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
7. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların sosyal-duygusal özellikleri annenin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
8. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların özbakım becerileri annenin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
9. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların bilişsel gelişim özellikleri annenin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
10. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların sosyal-duygusal özellikleri annenin aylık gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
11. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların özbakım becerileri annenin aylık gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
12. Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların bilişsel gelişim özellikleri annenin aylık gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Çalışmada tanımlayıcı ve anlam çıkartıcı istatistikler kullanılmıştır. Frekans, yüzde, Mann Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler normallik testini karşılayamadığı için parametrik olmayan analizler kullanılmıştır. Çalışmada veri toplamak için okul öncesi öğretim programında belirtilen, bilişsel, sosyal-duygusal gelişim özellikleri ve öz bakım becerilerine ilişkin kazanımlar kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan 60-72 aylık çocuğu olan ebeveynler ve 60-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise

Lefkoşa’da yer alan özel bir okul öncesi kurum ile Güzelyurt bölgesindeki bir devlet anaokulunda eğitim alan çocuklar ve ebeveynleri oluşturmuştur.

Veri toplama aracı

Çalışmada kullanılan ölçme aracı Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan okul öncesi eğitim programı (2013) temel alınarak hazırlanmıştır. Program içeriğinde, gelişimsel bir yaklaşımın çocuğun sosyal ve duygusal, motor, bilişsel, dil gelişim alanları ile öz bakım becerilerini birlikte el ele aldığı ifade edilmiştir. Bir diğer deyişle bu programda temel, çocukların gelişimsel özellikleri üzerine kurulmuştur. Öğrenme süreçleri planlanırken çocukların ilgileri, gereksinimleri ve içinde yaşadıkları çevre koşulları dikkate alınmıştır. Bu programda aynı zamanda kazanımlar ve buna bağlı olarak göstergeler belirlenmiştir. Göstergeler bu kazanımların somut hale gelme durumudur. Araştırmacılar tarafından hazırlanan ankette önce kişisel bilgiler ardından da okul öncesi öğretim programında yer alan gelişim özelliklerine ilişkin bir derecelendirme ölçeği kullanılmıştır.

Ebeveynlere kazanıma ilişkin belirtilen üç farklı seçenekten birini işaretlemişlerdir. Bu seçenekler sırasıyla “henüz yapamıyor”, “yardımla yapabiliyor” ve “bağımsız yapabiliyor” şeklindedir. Bir örnek vermek gerekirse, özellik şöyle olsun; “ 6 – 10 nesneyi herhangi bir özelliğine göre gruplayabilir”, ebeveynler çocuğun bu özelliği gösterebilme durumunu yukarıda verilen dereceye göre belirleyip cevap vermiştir. Bu çalışmada uygunluk örneklemini kullanılmıştır.

Verilerin toplanması

Veriler toplanmadan önce ilgili kurumlardan izinler alınmıştır. Önce Millî Eğitim Bakanlığı, ardından okul idaresi ile görüşülmüş ve anketin içeriği aktarılmıştır. Aynı zamanda çalışma konusuyla ilgili ebeveynlere çalışma hakkında bir mektup gönderilmiş ve bilgilendirilmişlerdir. Millî Eğitim Bakanlığı’ndan izin alındıktan sonra, sınıf öğretmenleri her bir öğrenci için anketi doldurmuştur. Sınıf öğretmenlerinin her bir çocuk için anketi doldurması yaklaşık 5 dakika sürmüştür. Araştırma boyunca gönüllülük ilkesi esaslarına uyulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde sırasıyla annenin çalışma durumu, eğitim düzeyi, yaşı ve aylık gelirine göre çocukların bilişsel, sosyal-sosyal-duygusal ve öz-bakım beceri düzeylerine ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 1.1 Bilişsel Gelişim Puanlarının Annenin Çalışma ya da Çalışmama Durumuna göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Anninin Çalışma Durumu	n	Ranj	Ortanca	Ortalama	U	p
Çalışıyorum	22	41	24,5	21,95	166,00	,396
Ev Hanımıyım	18	56	24,5	18,72		

Tablo 1.1’de de görülebileceği gibi $U = 16600$ $p = ,396$ değerleri ev hanımı ve çalışan annelerin çocuklarının bilişsel gelişim puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte çalışan annelerin çocuklarının bilişsel gelişim puanlarının çalışmayan annelerin çocuklarının sosyal beceri puanlarından daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. ($\bar{X}_{EH} = 18,72$ $\bar{X}_C = 21,95$)

Tablo 1.2 Sosyal-Duygusal Gelişim Puanlarının Annenin Çalışma ya da Çalışmama Durumuna göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Anninin Çalışma Durumu	n	Ranj	Ortanca	Ortalama	U	p
Çalışıyorum	22	18	26,5	26,32	70,000	,000 ^b
Ev Hanımıyım	18	36	26,5	13,39		

Tablo 1.2’de de görülebileceği gibi $U = 70,000$, $p = ,000$ değerleri çalışan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal gelişim puanları ile ev hanımı annelerin çocuklarının sosyal-duygusal gelişim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Çalışan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal gelişim puanlarının ev hanımı annelerin çocuklarının sosyal-duygusal beceri puanlarından daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. ($\bar{X}_{EH} = 13,39$ $\bar{X}_C = 26,32$)

Tablo 1.3 Özbakım Beceri Puanlarının Annenin Çalışma ya da Çalışmama Durumuna göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Meslek	n	Ranj	Ortanca	Ortalama	U	p
Çalışıyorum	22	15	18,00	23,32	136,000	,095
Ev Hanımıyım	18	26	18,00	17,06		

Tablo 1.3'te de görülebileceği gibi $U = 136,000$ $p = ,095$ değerleri çalışan annelerin çocuklarının özbakım beceri puanları ile ev hanımı annelerin çocuklarının özbakım beceri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Ancak çalışan annelerin çocuklarının özbakım beceri puanlarının ev hanımı annelerin çocuklarının özbakım beceri puanlarından daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. ($\bar{X}_{EH} = 17,06$ $\bar{X}_Ç = 23,32$)

Tablo 2.1 Bilişsel Gelişim Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyi Açısından Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	n	sd	$\bar{X}$	χ^2	p
Lise	24	38	20,17	,049	,825
Üniversite	16		21,00		

Çocukların bilişsel gelişim puanlarının annenin eğitim düzeyine göre değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Ancak normallik varsayımı karşılanmadığı için Kruskal- Wallis H testi uygulanmıştır. $\chi^2(38) = 0,49$ $p = ,825 > ,05$ olduğundan dolayı bilişsel beceri puanlarının annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Ancak, üniversite mezunu annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha yüksek bilişsel beceri puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 2.2 Sosyal-Duygusal Gelişim Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyi Açısından Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	n	sd	$\bar{X}$	χ^2	p
Lise	24	38	15,67	10,361	,001
Üniversite	16		27,75		

Çocukların sosyal-duygusal gelişim puanlarının annenin eğitim düzeyine göre değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Ancak normallik varsayımı karşılanmadığı için Kruskal- Wallis H testi uygulanmıştır ve annelerin eğitim düzeyi ile çocukların sosyal-duygusal becerileri arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Üniversite mezunu annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha yüksek sosyal-duygusal beceri puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 2.3 Özbakım Beceri Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyi Açısından Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	n	sd	$\bar{X}$	χ^2	p
Lise	24	38	17,50	4,172	,041
Üniversite	16		25,00		

Çocukların özbakım beceri puanlarının annenin eğitim düzeyine göre değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Ancak normallik varsayımı karşılanmadığı için Kruskal- Wallis H testi uygulanmıştır ve annelerin eğitim düzeyi ile çocukların özbakım becerileri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Üniversite mezunu annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha yüksek özbakım beceri puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 3.1 Bilişsel Gelişim Puanlarının Annenin Yaşına Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Yaş Aralığı	n	sd	$\bar{X}$	χ^2	p
26-31	16		18,50	,787	,375
32-37	24		21,83		

Çocukların bilişsel beceri puanlarının annenin eğitim yaşına göre değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda bilişsel beceri puanlarının annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Ayrıca, yaşı daha büyük annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha yüksek bilişsel beceri puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 3.2 Sosyal-Duygusal Gelişim Puanlarının Annenin Yaşına Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Yaş Aralığı	n	sd	$\bar{X}$	χ^2	<i>p</i>
26-31	16		18,50	,788	,375
32-37	24		21,83		

Çocukların sosyal-duygusal gelişim puanlarının annenin yaşına göre değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla yapılan Kruskal- Wallis H testi sonucunda sosyal-duygusal gelişim puanlarının annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bununla birlikte, yaşı daha büyük annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha yüksek sosyal- duygusal beceri puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 3.3 Özbakım Beceri Puanlarının Annenin Yaşına Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Yaş Aralığı	n	sd	$\bar{X}$	χ^2	<i>p</i>
26-31	16		16,25	3,721	,045
32-37	24		23,33		

Çocukların özbakım beceri puanlarının annenin yaşına göre değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla yapılan Kruskal- Wallis H testi sonucunda özbakım beceri puanlarında annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Yaşı daha büyük annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha yüksek özbakım beceri puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.1 Bilişsel Gelişim Puanlarının Annenin Aylık Gelirine Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Aylık Gelir	n	sd	$\bar{X}$	χ^2	<i>p</i>
Yok	18		18,72	,839	,840
1000TL-1600TL	4		21,50		
1700TL-2300TL	10		22,70		
2300 TL ve üzeri	8		21,25		

Çocukların bilişsel gelişim puanlarının annenin aylık gelirine göre değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla yapılan Kruskal- Wallis H testi sonucunda bilişsel gelişim puanlarının annenin aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Ayrıca aylık geliri daha çok olan annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha yüksek bilişsel gelişim puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.2 Sosyal-Duygusal Gelişim Puanlarının Annenin Aylık Gelirine Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Aylık Gelir	n	sd	$\bar{X}$	χ^2	<i>p</i>
Yok	18		13,39	18,831	,000
1000 TL-1600 TL	4		13,50		
1700 TL-2300 TL	10		27,10		
2300 TL ve üzeri	8		31,75		

Çocukların sosyal-duygusal gelişim puanlarının annenin aylık gelirine göre değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla yapılan Kruskal- Wallis H testi sonucunda sosyal-duygusal gelişim puanlarının annenin aylık gelirleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Aylık geliri daha çok olan annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha yüksek sosyal-duygusal gelişim puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.3 Özbakım Beceri Puanlarının Annenin Aylık Gelirine Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Aylık gelir	n	sd	$\bar{X}$	χ^2	<i>p</i>
Yok	18		17,06	6,56	,087
1000TL-1600TL	4		15,00		
1700TL-2300TL	10		27,50		
2300 TL ve üzeri	8		22,25		

Çocukların özbakım beceri puanlarının annenin aylık gelirine göre değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla yapılan Kruskal- Wallis H testi sonucunda özbakım beceri puanlarının annenin aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Ancak, aylık geliri daha çok olan annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha yüksek özbakım beceri puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tartışma ve öneriler

Araştırmada çalışan annelerin çocuklarının çalışmayan anne çocuklarına göre sosyal-duygusal gelişim düzeylerinin istatistiksel olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yale Üniversitesi'nde 4 yıl boyunca 17 ailenin gözlemlenmesi ile sonuçlandırılan bir araştırmaya göre çalışan anne çocuklarının okula daha iyi uyum sağladığı, toplumdaki statüler konusunda daha fazla bilgi sahibi olduğu ve daha cana yakın olduğunu tespit etmiştir (Shreve, 1987). Bunun yanında Shreve (1987) ayrıca çalışan annelerin erkek çocuklarının da ileride kadın hakları veya kadına gösterilen saygı açısından daha eşitlikçi olduğunu vurgulamıştır. Lucas Thompson, Goldberg ve Prause'nin (2010) çalışmasında çalışan annelerin çocuklarında diğer çocuklara oranla önemli denecek derecede daha az depresyon ve içe kapanma sıkıntılarında rastlanmıştır. Bu bulgu çalışmada saptanan çalışan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal

Annelerin eğitim düzeyleri ve çocuklarının bilişsel, sosyal-duygusal ve özbakım gelişim göstergelerine bakıldığında, elde edilen veriler üniversite mezunu anne çocuklarının sosyal-duygusal gelişim ve özbakım becerilerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan araştırmalarda da özellikle annenin eğitim seviyesinin çocuğun ilgili gelişim alanlarında bire bir etkisi olduğu belirtilmiştir (Alexander, Entwisle ve Bedinger, 1994; Davis-Kean, 2005; Klebanov, Brooks-Gunn, ve Duncan, 1994; Smith, Brooks-Gun ve Klebanov, 1997). Bunun sebebi ise eğitilmiş ailenin çocuğuna daha çok uyaranlarla dolu bir ortam sunması ve bu durumun çocuğun kendine olan inancını, başarısını ve sosyal-duygusal gelişimini olumlu etkilemesi ile ilişkilendirilmesi olarak gösterilmektedir. Bunun yanında çocuğun potansiyelini ortaya çıkaracak olan çevrenin de benzer şekilde ailenin eğitim durumuyla doğrudan ilgisi olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada her ne kadar çocukların bilişsel gelişim göstergesi puanları arasında anlamlı bir farklılık çıkmamış da olsa eğitim seviyesi lisans olan annelerin çocuklarının ortalama bilişsel gelişim göstergesi puanları daha yüksek çıkmıştır. Burada, eğitim seviyesi daha yüksek olan annelerin öğrenmeyi öğrenmek konusunda nispeten iyi bir performans koymuş olmaları eğitim ve nüfus arasındaki ilişkiyi doğrular niteliktedir. Erden (2013) eğitim seviyesi arttıkça bebek ölüm oranı, doğum oranının düştüğünü ve ömür beklentisinin arttığını ifade etmiştir. Eğitim seviyesinin artması ile ebeveynlerin sağlık hizmetleri başta olmak üzere çocuk gelişimine ilişkin daha donanımlı olmaları çocuklardaki bilişsel gelişimin daha ileri seviyede olmasıyla açıklanabilir.

Araştırmada bu bulgulara paralel olarak, gelir düzeyi daha iyi olan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal gelişim göstergesi puanları daha yüksek çıkmıştır. Morris (2008) yılında yaptığı çalışmada annelerin aylık gelir seviyesinin artmasıyla çocuklarının sosyal-duygusal kazanım seviyelerinde de artış olduğunu saptamıştır. Özbakım ve bilişsel gelişim puanlarında anlamlı bir farklılık çıkmaması ise gelir düzeyi daha yüksek olan annelerin bu geliri

nasıl kullandıklarıyla ilgili olabilir. Gelir düzeyi daha iyi olan anne eğer vaktinin çoğunu işinde geçiriyorsa çocukla birlikte harcayacağı gelişim süresinden kısıyor olabilir. Annesiyle zaman geçiremeyen çocuk ise bu yoksunluktan kaynaklı Özbakım becerileri ve bilişsel gelişim puanlarında bir farklılığa rastlanamamış olabilir. Almani, Abro and Mughari (2012) 3600 kişi ile yaptıkları çalışmada çalışan anne çocuklarının kendinden daha emin, pozitif ve kendine yetebilen çocuklar olduğunu bulmuştur. Bir annenin çocuğuna yeterli zamanı ayıramaması durumunda gelişim sürecinin darbe alacağı söylenebilir.

Çalışmada annenin yaşı da değişken olarak kullanılmış ve özbakım becerileri bağlamında daha büyük yaşı olan annelerin çocuklarında daha yüksek özbakım becerileri olduğu saptanmıştır. Her ne kadar bilişsel ve sosyal-duygusal anlamda istatistiksel olarak manidar bir farklılık çıkmasa da yaşı büyük annelerin çocuklarının aldıkları değerler daha yüksek olarak bulunmuştur. Spieker, Larson, Lewis, White ve Gilchrist (1997) yaptıkları çalışmada yaşı daha küçük annelerin çocuklarıyla yaptıkları çalışmada 185 çocuğun sadece %26,9'unun kognitif ölçeklerden normal aralıkta puanlar elde ettiğini belirtmiştir. Tearne (2015), 1980 – 2011 arasında anne-babanın yaşı, ekonomik durumu, çocuk sayısı ve çeşitli değişkenleri ele alan çalışmaların hepsini inceledikten sonra yaşı daha büyük annelerin çocuklarının bilişsel düzeylerinin daha yüksek bulunduğunu belirtmiştir.

Bu çalışmada lise ve lisans mezunu anneler yer almıştır. Ancak okur yazar olmayan anne sayısı günümüzde azımsanmayacak kadar fazladır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıkladığı 2014 değerlerine göre Türkiye'de okur yazar olmayan kadınların oranı %9,4'tür (TUİK, 2014). Kuzey Kıbrıs'ta ise 2015'te açıklanan 2006 verileri incelendiğinde okur-yazar olmayan kadın nüfusun %3,6'sını oluşturduğu görülmüştür. Bu verilere dayanarak annelerin eğitim seviyesinin artırılmasına yönelik planlamalar yapılmalıdır. Bu kişilerin üniversite adası olan Kuzey Kıbrıs'ta üniversitede Eğitim Fakülteleri bünyesinde eğitim seviyelerini artırmalarına yardımcı olunmalıdır. Öte yandan 5 şehirde ev hanımı annelere yönelik dernekler oluşturup, kadınların kişisel becerilerine göre eğitim ve mesleklere yönlendirilmeleri sağlanmalıdır. Bu derneklerin yanında gezici okulların da oluşturulması ülkede en ücra köşedeki kişilere ulaşımı kolaylaştıracaktır. Bütün bunlara ek olarak çalışan anneler için devlet eliyle sağlanacak olan düzenlemelere ihtiyaç vardır. Üstelik sadece anneler için değil babalar için de bu imtiyazın tanınması önem taşımaktadır. Doğum izni sürecinin anne-babanın yardımlaşarak geçirebilmesi için yakın sayılabilecek ve yeterince uzun bir zamana ihtiyacı vardır. İlgili kurumlar tarafından görüşülerek alınabilecek kararlar çocukların gelişimi için en doğru adım olacaktır. Ancak bütün bunlardan daha önemli olarak annelerin çocuklarıyla kaliteli

zaman geçirmesi, onunla ilgilenmesi ve oynaması gerekmektedir. Çocuk ancak böyle bir süreç içindeyken zihinsel, sosyal-duygusal gelişim gösterebilir ve özbakım becerilerini kazanabilir.

Extendend abstract

Preschool education is a critical period in a human's life in which cognitive, social-emotional, language and self-care skills are developed.

In other words, preschool is an early childhood program which is designed to help 60-72 months old children with the development of cognitive, social, emotional, language, self-care and physical skills. The safest and most supportive environment for a child cannot be described without a mother and father. A home with both a mother and father is the safest, healthiest and most supportive since both have a great importance and impact on children's development. Because of the physiological and psychological differences between men and women, they have special roles in the development of the child. As both roles are necessary for the healthy development of children, there should a cooperation between parents. In most of the related studies, it is stated that mothers are responsible for raising children whereas fathers are supposed to earn money for their families. However, this has obviously changed in this century as a result of the changes in economical and sociological parameters as women have taken more active roles in earning money. Because of working mothers, the child care has been reshaped. Consequently, parents need a baby-sitter to take care of their children (Özyürek and Şahin, 2008). According to the study carried by Pelcovitz (2013), children whose mothers work part-time till the age of one, fewer disruptive behavioral problems are observed in children than those whose mothers who work full-time during the first twelve months. This increased risk for behavioral difficulties is apparent at the age of three and during the first grade. He has also found that mothers who work full-time tend to look for higher-quality substitute childcare and to show higher levels of sensitivity to their children. He also points out that early maternal employment might have advantageous results when families are at risk due to financial problems or in the case of single-parent families. Similarly, recent studies which are conducted in different cultures reveal the fact that mother related parameters affect the development of children in multi ways (Baker, Cameron, Rimm-Kaufman, & Grissmer, 2012; Brooks-Gunn & Markham, 2005; Gershoff, Raver, Aber & Lennon, 2007; Baker, 2013). From this point of view, the main purpose of this study is to investigate differences in the competencies of children's cognitive, social-emotional and self-care skills in terms of mothers' employment status.

A cross sectional survey method and the descriptive analysis were used in this study. The target population consisted of 40 mothers who all had children at the age of six and who

lived in Nicosia. Random sampling was used in the study. The items in the rubric were formed with respect to the objectives mentioned in the preschool education curriculum. Participant mothers were asked to specify the degree of competency in cognitive, social-emotional and self-care learning skills. The data of the study were collected in February and March 2016. The questionnaire also included personal information about participants as follows; employment status, age, number of children, level of education and job of the mother. Both descriptive and inferential statistics were used to analyze the data. Frequencies, percentages, Mann-Whitney U Test and Kruskal Wallis H-Test were used.

According to the results, children having mothers with a university degree, have obtained higher scores in the cognitive, social-emotional and self-care skills. Recent research studies put forward that level of education of mothers directly affects the development of children in various ways such as cognitive, physical, emotional, language and self-care skills. The higher, the level of Mothers' education is, the better they encourage their children to think and talk on daily routines and/or activities. In addition, such mothers provide their children with rich environments and more opportunities which may help them build self-confidence, self-esteem and they encourage their children to work harder (Alexander, Entwisle & Bedinger, 1994; Davis-Kean, 2005; Klebanov, Brooks-Gunn & Duncan, 1994; Smith, Brooks-Gun & Klebanov, 1997; Stanberry, 2016). At the same time, it has been found that the children of the mothers with a better income have higher social emotional points. Morris (2008) states that both the increased income and employment have positive effects on children's social emotional development.

In the study, it was found that children of mothers with older age had higher self-care skills Spieker, Larson, Lewis, White and Gilchrist (1997), in their study, reported that only 26.9% of 185 children of very young mothers had normal scores in cognitive scales.

The study is based on the data obtained from the mothers as participants with the high school and university education. However, the percentage of illiterate women in North Cyprus is 3.6. As the percentage is somehow worrisome, the government should take some steps to go forward and help mothers to get basic education. In this manner universities and the government should cooperate to help those people. To this end, mobile schools should be used for those people who are unable to have their education in a city. Moreover, civil organizations, universities and the governmental offices should provide job opportunities for mothers according to their personal qualifications. Hence Morris (2008) emphasizes, "Welfare reforms that support work, and thus succeed in increasing income as well as employment, have positive effects on younger children. The benefits were particularly pronounced for preschool-aged as

compared to middle childhood or adolescent children, and appear to be due to the income increase for parents that resulted from these income-support policies”

It should be clarified that a mother may have really difficulties and/or challenges with the responsibility of raising a child when working. Since, a working mother have to both fulfill her maternal duties and keep working to increase her or families’ income to provide better opportunities for her child, need of supporting working mothers should be well defined. Furthermore, there should be some adjustments with respect to the women’s need which are necessary in their work places to help them fulfill their raising child responsibility while working.

Kaynaklar

- Aktaş, Y. (1994). Çalışan anne ve çocuğu. Yaşadıkça Eğitim. *Eğitim Dergisi*, 7 – 12.
- Almani, A.S., Abro, A. & Mugheri, A. (2012). Study of the effects of working mothers on the development of children in Pakistan. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(11), 164 – 171
- Aslanargun, E., Tapan, F. (2011). Okul öncesi eğitim ve çocuklar üzerindeki etkileri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11 (2), 219-238.
- Alexander K.L, Entwisle, D. R., & Bedinger, S.D. (1994). When expectations work: Race and socioeconomic differences in school performance. *Social Psychology Quarterly*, 57(4), 283–299.
- Baker, C. E. (2013). Fathers' and Mothers' Home Literacy Involvement and Children's Cognitive and Social Emotional Development: Implications for Family Literacy Programs. *Applied Developmental Science*, 17(4), 184-197. doi:10.1080/10888691.2013.836034
- Baker, C. E., Cameron, C. E., Rimm-Kaufman, S. E., & Grissmer, D. (2012). Family and sociodemographic predictors of early academic achievement among African American boys in kindergarten. *Early Education and Development*, 23, 883–890.

- Brooks-Gunn, J., & Markman, L. B. (2005). The contribution of parenting to ethnic and racial gaps in early academic achievement. *The Future of Children*, 15(1), Early academic achievement: Closing Racial and Ethnic Gaps), 139–168.
- Cummins, D. (2015). The truth about children of working mothers 9 Aralık 2018 tarihinde <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/good-thinking/201505/the-truth-about-children-working-mothers> adresinden erişilmiştir
- Davis-Kean P., E. (2005). The influence of parent education and family income on child achievement: The indirect role of parental expectations and the home environment. *Journal of Family Psychology*.294–304.
- Demiriz, S. ve Dinçer, Ç. (2000). Okul öncesi dönem çocuklarının z bakım becerilerinin annelerinin çalışıp çalışmama durumuna göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 58-65.
- Erden, M. (2012). *Eğitim Bilimlerine Giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınları
- Gardner, F., Ward, S. Burton, J ve Wilson, C. (2003) The Role of Mother–Child Joint Play in the Early Development of Children's Conduct Problems: A Longitudinal Observational Study, 12(3), 361–378
- Gershoff, E. T., Raver, C. C., Aber, J. L., & Lennon, M. C. (2007). Income is not enough: Incorporating material hardship into models of income associations with parenting and child functioning. *Child Development*, 78, 70–95.
- Hoffmann, L. W. (1998). The effects of the mother's employment on the family and the child. 4 Mart 2016 tarihinde <http://parenthood.library.wisc.edu/Hoffman/Hoffman.html> adresinden erişilmiştir.
- Jacobvitz, D. B. & Sroufe, L. A. (1987). The early caregiver–child relationship and attentiondeficit disorder with hyperactivity in kindergarten; A prospective study. *Child Development*, 58, 1488–1495.
- Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 4 (1), 33-38.
- Klebanov P., K, Brooks-Gunn J., & Duncan, G, J. (1994). Does Neighborhood and family poverty affect mother's parenting, mental health, and social support? *Journal of Marriage and the Family*, 441–455.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devlet Planlama Örgütü (2015). 2010-2013 Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler. 13 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.devplan.org/Macroeco/MACRO20102013.pdf> adresinden erişilmiştir.

- Lucas-Thompson, R., Goldberg, W., Prause, J., (2010). Maternal work early in the lives of children and its distal associations with achievement and behavior problems: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 136(6), 915-942.
- Morris, P. A. (2008). The effects of welfare reforms on the social and emotional development of young children. 12 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.child-encyclopedia.com/welfare-reform/according-experts/effects-welfare-reforms-social-and-emotional-development-young> adresinden erişilmiştir.
- Pelcovitz, D. (2013). The impact of working mothers on child development 4 Mart 2016 tarihinde <https://www.ou.org/life/parenting/impact-working-mothers-child-development-empirical-research-david-pelcovitz/> adresinden erişilmiştir.
- Smith J.,R, Brooks-Gunn J, Klebanov P.K. (1997) Consequences of living in poverty for young children's cognitive and verbal ability and early school achievement. In: Duncan GJ, Brooks-Gunn J, editors. Consequences of growing up poor. New York: Russell Sage Foundation, 132–189.
- Spieker, S. J., Larson, N. C., Lewis, S. M., White, R. D., & Gilchrist, L. (1997). Children of adolescent mothers: cognitive and behavioral status at age six. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 14(5), 335–364.
- Şahin, T. Ş. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 395-414.
- Smith J.,R, Brooks-Gunn J, Klebanov P.,K. (1997). Consequences of living in poverty for young children's cognitive and verbal ability and early school achievement. In: Duncan GJ, Brooks-Gunn J, editors. Consequences of growing up poor. New York: Russell Sage Foundation, 132–189.
- Shreve, A. (1987). The men of tomorrow. *Working Mother* 10 (7). 51-52.
- Tearne, J. E. (2015). Older maternal age and child behavioral and cognitive outcomes: a review of the literature. *Fertility and Sterility®* 103(6), 1381 – 1391
- TUİK (2014). İstatistiklerle Kadın. 12 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18619> adresinden erişilmiştir.
- UNICEF (2011). Women Motherhood Early Childhood Development. Regional Office Central and Eastern Europe & the Commonwealth of Independent States. 2 Eylül tarihinde http://www.unicef.org/ceecis/Women_Motherhood-07-21-2011-final-WEB.pdf adresinden erişildi.

